

OSMANLI DEVLETİ'NDE İLK TİCARİ GAZETE: CERİDE-İ TİCARET

Aziz TEKDEMİR*

ÖZET

XVIII. yüzyıl sonlarına kadar Osmanlı Devleti sınırları içinde yayınlanan bir gazeteye rastlanılmamaktadır. XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı Devleti'nde yabancılar tarafından Fransızca gazetelerin çıkarılmaya başladığı görülmektedir. 1831 yılının sonlarına doğru ise Osmanlı Devleti'nin ilk resmi gazetesi olan Takvim-i Vekayi yayınlanmaya başlamıştır. 1850'li yıllara gelindiğinde sadece İstanbul'da 23 gazetenin neşredildiği tespit edilmiş fakat ticaretle ilgili bir gazetenin olmadığı görülmüştür. Dönemin gazetelerinde eğitim, edebiyat, politika ve çeşitli haberlerden bahsedilmiş; sanayi, kara ve deniz ticareti ile ilgili konulara yer verilmemişti. Bu sebeple Ticaretin yaygınlaşabilmesi için bir yayın organına ihtiyaç duyulmuş ve gazetenin yayın hayatına başlaması ile ticaretin artacağı, buna bağlı olarak da halkın refah seviyesinin yükseleceği düşünülmüştür. Bunun içinde bir takım çalışmalar yürütülmeye başlanmış kısa süre sonra da ilk ticari gazete olan Ceride-i Ticaret yayınlanmaya başlamıştır.

***Arahtar Kelimeler:** Osmanlı Devleti, Takvim-i Vekayi, Ceride-i Ticaret, Gazete, Ticaret.*

THE FIRST COMMERCIAL NEWSPAPER IN THE OTTOMAN EMPIRE: CERIDE- I TICARET

ABSTRACT

We cannot see a newspaper published in the Ottoman Empire until the end of of 18th Century. In the first quarter of the 19th century, newspapers in French started to be published by the foreigners in the Ottoman Empire. The first official newspaper in the Ottoman Empire, Takvim-i Vekayi started to be published towards the end of 1831. In the 1850s only in Istanbul 23 newspapers were being published but no newspaper on commerce was available. Newspapers of that period dealt with education, literature, politics and various news but did not cover issues about industry, land and sea trade. So a newspaper was needed in order for trade to prosper. It was thought that when the newspaper started to be published, trade would flourish and consequently the welfare of the public will increase. Some works were carried

---

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

out and after a short while, the first commercial newspaper, *Ceride-i Ticaret*, was started to be published.

Key Words: *Ottoman Empire, Takvim-i Vekayi, Ceride-i Ticaret, Newspaper, Trade*

Giriş

Avrupa’da gazetecilik XVII. yüzyılın başlarında Hollanda’da ortaya çıkmıştır¹. Osmanlı Devleti’nde yaklaşık iki yüz yıl sonra bu yenilikle tanışılmış ve ilk gazete yabancılar tarafından çıkartılmıştır. Yabancılar tarafından kendi menfaatleri için çıkarılan gazetelerin tarihi 1795’e kadar gitmektedir². Ayrıca 20 Kasım 1828’de Kahire’de, yarısı Türkçe, yarısı Arapça olarak ilk yerli gazete olan *Vaka-i Mısriye* yayınlanmıştır³. Devlet tarafından Türkçe olarak çıkarılan *Takvim-i Vekayi*⁴ ise 1 Kasım 1831 tarihinde yayın hayatına başlamış ve devletin resmi organı sayılmıştır⁵. *Takvim-i Vekayi*’nin çıkış nedeni *Mukaddime-i Takvim-i Vekayi* başlığı altında şu şekilde özetlenmiştir: Dönemin vakanüvisleri kendi çağlarının önemli olaylarını kaleme alsalar da ancak 20–30 yıl sonra bastırılır bu şekilde halk haberdar edilmiş olurdu. Halk olayları zamanında öğrenemediği için olaylar yanlış yorumlanır zaman zaman devletin aleyhine olurdu. Gazetenin çıkarılmaya başlanması ile aleyhte durum önlenmiş olaylar ve resmi haberler halka zamanında duyurulmuştur⁶.

İlk resmi gazete olan *Takvim-i Vekayi*’nin haftalık olarak çıkartılması ve bütün devlet kurumlarına, subaylara, taşra eşrafı ile elçiliklere gönderilmesi düşünülmüştür. Gazetenin ilk sayısı 5.000 adet

¹ Nesimi Yazıcı, *Takvim-i Vekayi “Belgeler”*, Ankara 1983, s. 9.

² Bunlar beş gazeteden ibaret olup ikisi İstanbul’da üçü İzmir’de Fransızca olarak çıkmıştır. Server İskit, *Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, İstanbul 1943, s. XIV. İstanbul’da yayınlanan iki gazeteden birisi Fransız elçiliği tarafından *Bulletin des Nouvelles* ismiyle (Haberler Bülteni 1795 tarihinde), diğeri de *Gazette Française de Constantinople* (İstanbul’un Fransız Gazetesi) ismiyle yayınlanmıştır. İzmir’de ise *Le Smyrne*: (Hamza Çakır, *Osmanlı’da Basın İktidar İlişkileri*, Ankara 2002, s. 9) *Le Spectateur Oriental* (Doğulu Seyirci), *Le Courier de Smyrne* (İzmir Habercisi) olmak üzere üç gazete yayınlanmıştır: (Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan XXI. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul 2006, s. 21). *Le Spectateur Oriental* ve *Le Courier de Smyrne* hakkında detaylı bilgi için bkz. Orhan Koloğlu, *Osmanlı Basınının Doğuşu ve Blak Bey Ailesi*, İstanbul 1998, s. 9-32.

³ Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan...*, s. 24.

⁴ *Takvim-i Vekayi*, *Gazette d’Etat* olarak da anılmaktadır. M. A. Ubucini, *Türkiye 1850 (Tanzimat, Ulema, Basın)*, C. I, (çev. Cemal Karaağaçlı), s.245.

⁵ *Takvim-i Vekayi*, nr. 1, s. 1 (25 Ca. 1247/1 Kasım 1831); Ahmet Lûtfi Efendi, *Vak’aniüvîs Ahmet Lûtfi Efendi Tarihi*, (Osmanlıcadan aktaran; Yücel Demirel), C. III, İstanbul 1999, s. 651; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.IV, İstanbul 1972, s. 116.

⁶ Hıfzı Topuz, *Türk Basın Tarihi*, İstanbul 1973, s. 6; M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul 1982, s. 175–177.

basılmış ve yıllık abone ücreti 120 kuruş olarak belirlenmiştir. Gazete, Umur-ı dahiliye, Mevad-ı askeriye, Umur-ı hariciye, Fünun, Tevcihat-ı ilmiye ile Ticaret ve es'ar olmak üzere altı başlıktan oluşmuştur⁷. Takvim-i Vekayi'nin yayın hayatına başlamasından beş gün sonra da Fransızcası olarak Le Moniteur Ottoman çıkartılmıştır⁸. Takvim-i Vekayi'den yaklaşık dokuz yıl sonra William Churchill tarafından 31 Temmuz 1840 tarihinde yarı resmi statüde olmak üzere Ceride-i Havadis çıkarılmıştır⁹. Ceride-i Havadis Osmanlı Devleti'nde özel sermaye ve caba ile çıkartılmış olması açısından önemlidir¹⁰. Bu iki gazete de 40X27 boyutunda çıkartılmıştır¹¹. Takvim-i Vekayi'nin haftalık, Ceride-i Havadis'in 10 günde bir çıkarılacağı beyan edilmişse de düzenli bir şekilde devam etmemiştir.

XVIII. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti sınırları içinde gazetenin yayını hususunda akıbetinin ne olduğu bilinmezken çok kısa bir sürede meydana gelen olaylar neticesinde eğitim ve sanayi alanlarında gazeteler neşredilmeye başlanmıştır. 1850'li yıllara gelindiğinde sadece İstanbul'da 23 gazetenin yayımlandığı tespit edilmiş fakat ticaretle ilgili bir gazetenin olmadığı görülmüştür. Bu gazeteler maarif, edebiyat, politika ve çeşitli haberlerden bahsetmektedir. Sanayi, kara ve deniz ticareti ile ilgili konular kendi alanlarına girmemekteydi. İstanbul, ticaret açısından çok önemli bir coğrafi konuma sahip olması sebebiyle burada bir ticaret gazetesinin çıkarılması millet ve vatan için önem arz etmekteydi. Ayrıca ticaretin

⁷ Ahmet Lûtfî Efendi, *Lûtfî Tarihi*, C. III, s. 654; Hıfzı Topuz, *Türk...*, s. 6; M. Nuri İnuğur, *Basın...*, s. 175-177.

⁸ Orhan Koloğlu, *Osmanlı Basımının Doğuşu...*, s. 70-71. Le Moniteur Ottoman ile Takvim-i Vekayi'nin yazıları aynı değildir. Takvim-i Vekayi, iç olaylar kadar Avrupa olayları hakkında bilgi verirken Le Moniteur Ottoman, Türkiye olaylarını ve II. Mahmut'un reformlarını Avrupalı okuyuculara tanıtmaya çalışmıştır (Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul 1996, s. 200). Bazı eserlerde Le Moniteur Ottoman'ın Takvim-i Vekayi'den önce İzmir'de çıkarıldığı belirtilir de bu bilgi yanlıştır (Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, Ankara 1969, s. 99). Takvim-i Vekayi Fransızca dışında Rumca, Ermenice, Arapça ve Farsça da yayımlanmıştır. Nesimi Yazıcı, "Osmanlı Basımının Başlangıcı Üzerine Bazı Düşünceler", *Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu*, Ankara 1999, s. 12; Nesimi Yazıcı, "Tanzimat Dönemi Basım Konusunda Bir Değerlendirme", *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, Ankara 1994, s. 55. Takvim-i Vekayi ve Le Moniteur Ottoman hakkında detaylı bilgi için bkz. Nesimi Yazıcı, *Takvim-i Vekayi "Belgeler"*, Ankara 1983, s. 39-66; Orhan Koloğlu, *Takvim-i Vekayi Türk Basımında 150 Yıl 1831-1981*, Ankara, s. 4-5.

⁹ *Ceride-i Havadis*, nr. 1, s. 1 (Gurre-i C. 1256). Ceride-i Havadis'in ilk sayısı Gurre-i C. 1256 tarihinde yayımlanmıştır. İkinci sayısı ise 11 C. 1256 tarihinde ve on gün ara ile yayımlandığı dikkate alınırsa ilk sayısının 1 C. 1256 (31 Temmuz 1840)'da neşredildiği anlaşılmaktadır. Bazı eserlerde Ceride-i Havadis'in ilk sayısının 1 Ağustos 1840 tarihinde yayımlandığı belirtilmiştir. (Server İskit, *Türkiye'de Matbuat...*, s. 4).

¹⁰ M. Nuri İnuğur, *Basın...*, s. 181. Özel sermaye ile kurulduğu iddia edilmekteyse de Osmanlı Devleti tarafından Churchill'e 7.000 kuruş aylık bağlanmıştır: Hamza Çakır, *Osmanlı'da Basın...*, s. 22).

¹¹ Hıfzı Topuz, *Türk...*, s. 6; M. Nuri İnuğur, *Basın...*, s. 181.

artması ahalinin refah seviyesinin yükselmesine ve memleketteki nüfus oranının artmasına sebep olacak, nüfus yoğunluğunun artması yerleşim yerlerine olan ihtiyacı ortaya çıkaracak bu ise imar faaliyetlerinin çoğalmasına vesile olacaktı. Bu noktalar göz önüne alınarak ticaretin yaygınlaşabilmesi için bir yayın organına ihtiyaç duyulmuş, bu vesile ile bir takım çalışmalar yürütülmeye başlanmıştı.

Ticaret artıkça ticarete mahsus bir gazetenin bulunmaması üzerine birçok mütalaa ve müzakereler yapılmıştır. Hatta bir süre sonra diğer gazetelerde ticaretle ilgili haberler ve bilgiler verilmeye başlanmıştır. Fakat gazetenin asıl vazifesi dururken farklı konularda yazması, halk nazarında önemini kaybetmesine sebep oluyordu. Ayrıca diğer gazetelerin ticari konularda tecrübesi olmadığından yaptığı haberler de yeterince faydalı olamamaktaydı. Bu gazetelerde yapılan ticari haberler, tüccar ve sarraflar tarafından beğenilmemekteydi. Tüm bu nedenlerden dolayı bir ticaret gazetesinin çıkarılması elzem olmuştu.

Ceride-i Ticaret

Osmanlı Devleti'nde her sınıfın menfaatleri gözetilerek emniyetleri sağlandığı gibi Ticaret yapanların da iyi bir şekilde idare edilmesi, emniyetlerinin sağlanması ve bunlara yapacakları ticarete kolaylıklar gösterilmesi gerekmektedir. Ekonomik hayat, ticaretin yaygınlaştırılmasına, ticaretin geliştirilmesi ise üretici ve tüketici arasındaki haberleşmeye dayanmakta idi. Osmanlı Devleti'nde ekonominin durumunu görebilmek, ticaret yapan her kesimin birbirinden haberdar olmasını sağlamak ve imal edilen ürünlerin her kesime duyurulması için ticari konuları içeren bir gazetenin çıkarılması kaçınılmaz olmuştu.

Bu dönemde tüccar toplulukları işlerini serbest bir şekilde yapmakta iseler de tüccarın ve müşterilerinin yapacağı ticaretlerde daha dikkatli olabilmesi ve kendi menfaatlerini koruyabilmesi için emtia ve eşyayı ne kadara alıp ne kadara satabileceğini, önceden öğrenebilmesi gerekmektedir. Bu sebeple Ticaret Meclisi İ'lam Odası kâtiplerinden Enverî Efendi ticarete özel, Ceride-i Ticaret ismi ile Türkçe, Rumca ve ihtiyaç halinde farklı lisanlar kullanılarak bir gazetenin çıkarılmasını istemekteydi. Çıkarılacak gazetenin tüccar ve halkın yararına olacağını düşünerek Ticaret Nezaret'ine bir dilekçe verilmiş ve ticarete dair bir gazete çıkarılması için izin istenmiştir. Dilekçede gazetede yayınlanacak konuları da şu şekilde özetlenmiştir:

Gazetede günlük olarak İstanbul'a gelen ve taşraya giden gemiler ile bu gemilerin taşıdıkları yükler hakkında bilgi verilecek ayrıca gelen giden gemilerin her hafta merkezden bir listesi çıkartılarak gazetede ilan edilecekti.

Ziraat işleri Ticaret Nezareti'nin idaresi altında olduğundan ziraat ile ilgili konular da bu gazetede yer alacaktı. Ziraî ürünler alıp satan tüccar hakkında bilgiler verilerek, ürünün nerede ve ne miktarda yetiştiği bildirilecekti. Ayrıca bir bölgede yetişen ürünün azlığı, çokluğu ve doğal olaylar sonucunda zarar gördüğü ya da veriminin fazla olduğu hakkında bu gazetede bilgiler bulunacak, bu şekilde de tüccar bilgilendirilmiş olacaktı. Gazetede bu bilgilerin verilmesi, tüccarın en doğru şekilde yönlendirilmesine vesile olacaktı. Arazi mahsullerinde ise her bölgede ne kadar ziraî tohum ekildiği ve o mahsulden alınan verimin kalitesine dair Ticaret Nezareti tarafından gönderilen bilgiler ile ziraat müdürleri tarafından ticarethaneye gönderilecek haberlere yer verilecekti.

Kanun ve nizamca, Ticaret Nezareti tarafından ilanı gereken davalar vs konular hakkında bilgiler yer alacaktı.

Gazete, Ticaret Nezaretinin idaresinde haftada bir kez çıkarılacak, müsveddesi Ticaret Nezareti tarafından görülüp, onaylandıktan sonra yayınlanabilecekti.

Haftada bir kez çıkarılacak olan gazete, isteyenlere senelik 150 kuruşa verilecekti. Gazetenin 10 sene süresince hâsılatına müdahale edilmeyip, sonra giderler düşüldükten sonra gelirin 1/5 i ticaret veznesine verilecekti¹².

Ticaret meclisinde bu konunun incelenmesinden sonra Ticaret Nezareti tarafından böyle bir gazetenin yayınlanmasının tüccar ve halk için yararlı olacağı belirtilmiştir. Ayrıca Ticaret Nezareti tarafından kanunlara göre yayınlanarak ilan edilmesi gereken konuların, bu gazete vasıtası ile yayınlanmasının ticarethanenin işlerini kolaylaştıracağından bahsedilerek yazılı olan şartlar dahilinde bir gazetenin yayınlanmasının uygun olduğuna dair Ticaret Nazırına bir mazbata gönderilmiştir¹³. Ticaret Nazırın Safvet Paşa, yaptığı incelemelerden sonra böyle bir gazetenin yayınlanmasının faydalı olacağı kanaatine varmış ve imtiyaz süresi için Meclis-i Vâlâ'dan bilgi istemiştir¹⁴.

Meclis-i Vâlâ'ya gönderilen yazılar incelenip müzakerelerde

¹² BOA., İ.MVL., nr. 361 /15813 Lef. 1(4 L. 1272/8 Haziran 1856).

¹³ BOA., İ.MVL., nr. 361 /15813 Lef. 2(5 Za. 1272/8 Temmuz 1856).

¹⁴ BOA., İ.MVL., nr. 361 /15813 Lef. 3 (12 Za. 1272/15 Temmuz 1856).

bulunulduktan sonra Enverî Efendi'nin müzekkiresinde bu derginin Türkçe ve Rumca yayınlanması için dilekçe verilmişse de Rumca yayınlanmasının iyi olmayacağı belirtilip Türkçe yayınlanması istenmiştir. Bu durum karşısında Enverî Efendi, tüm tüccarın anlayabilmesi ve yararlanabilmesi için Rumca olarak da yayınlanmasının gerektiğini ifade etmiştir. Yapılan mütalaalardan sonra Türkçe olarak yayınlanması ve metnin altına da çeşitli dillerde tercümesinin yapılarak, "*Türkçesinin tercümesidir*" ifadesinin yazılmasına karar verilmiştir.

Gazetede yayınlanacak hadiselerin çeşitli dillere tercüme edilmesi, verilen izinden çıkılmaması, zamanla ticaret işlerinden başka konuların yazılmaması, hiçbir zaman zarar ziyan iddia edilmemesi, imtiyazın yedi sene olması, bu süre dolduktan ve yapılan masraflar çıkıldıktan sonra elde kalan hâsılatın 1/5'nin ticaret veznesine verilmesi şartıyla gazetenin çıkarılması Meclisi Vâlâ'da uygun görülmüş ve durum padişaha sunulmak üzere sadarete bildirilmiştir¹⁵. 29 Ekim 1856 tarihinde de gazetenin çıkarılması için izin verilmiştir¹⁶.

Yapılan çalışmalardan sonra, Ceride-i Ticaret için gerekli olan tezgâhın kurulması amacıyla yer temin edilmiş ve basım için gerekli olan harfler temin edilmeye başlanmıştır. Rumca Ermenice Bulgarca harfler ve gerekli diğer malzemeler tedarik edilmiş, sadece Türkçe harfler temin edilememiştir. Bunun üzerine Ceride-i Ticaret'in geçici olarak Takvimhane'de çıkarılması kararlaştırılmış ise de burada çıkarılmasının pahalıya mal olacağı anlaşılmıştır. Türkçesi Takvimhane'de basılsa bile Rumca ve Ermenicesinin zaruri olarak başka bir yerde basılması gerekeceğinden bahsedilmiş, bu durumun da işlerin bölünmesine sebep olacağı kanısına varılmıştır. Ayrıca Türkçe harflerin yapımcısı olan Arapoğullarında harflerin bulunduğu fakat harfleri için Takvimhane'den izin alınması gerektiği, izin alınmadığı sürece harflerin verilemeyeceği beyan edilmiştir. Bunun üzerine Enverî Bey bir dilekçe yazarak durumu ticaret meclisine bildirmiştir¹⁷.

Ticaret meclisinde yapılan görüşmelerde, bu gazetenin daimi ve resmi olacağı, hâsılatının da masrafını karşılayıp karşılayamayacağı belli olmadığı için kolaylık sağlanması ve gerekli yardımların yapılması yönünde karar çıkmıştır. Enverî Efendi'nin istediği Türkçe harflerin verilmesi hususu

¹⁵ BOA., İ.MVL., nr. 361 /15813 Lef. 4 (11 M. 1273/11 Eylül 1856).

¹⁶ BOA., İ.MVL., nr. 361 /15813 Lef. 5 (29 S. 1273/29 Ekim 1856).

¹⁷ BOA., BEO., A.MKT. NZD, nr. 227/8 Lef. 5.

için de ticaret meclisinden çıkarılan mazbata¹⁸ ile Ticaret Nazırı İsmail Paşa tarafından yazılan bir tezkire 28 Nisan 1857 tarihinde Takvimhane Nazırına gönderilerek Arapoğullarına harflerin verilmesinin uygun olduğuna dair bir belgenin gönderilmesi istenmiştir¹⁹. Böylece hem masraflar azaltılacak, hem de işlerin bölünmesi önlenecekti²⁰. Takvimhane Nazırı tarafından padişaha bildirilmek üzere sadarete yazılan tezkireye verilen cevapta ise harflerin bedelinin alınarak Ticaret Nezareti'ne verilmesi istenmiştir²¹.

Yapılan bu çalışmaların neticesi olarak Ceride-i Ticaret'in ilk sayısınının 18 Aralık 1857 tarihinde çıktığını görmekteyiz. İlk sayının mukaddimesinde ticaretin daha geniş alanlara yayılabilmesi, tüccar ile müşterinin yeterli derecede bilgilendirilebilmesi için her türlü kolaylıkların sağlanmasının ve gerekli düzenlemelerin yapılmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir. Gazetede, karada ve denizde yapılan ticaretlerde çıkacak problemlerin çözümü için İstanbul'da ticarethanede kanun ve kaidelere ne derece uyulduğu, İstanbul'a gelip, taşraya giden gemilerin sayıları ile taşıdığı yükler ve bu ürünlerin fiyatı hakkında bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca, taşra ticaret meclislerinde görüşülen davalarda verilen kararlar ile Osmanlı Devleti sınırları içinde her bölgede ekili olan alanların miktarı ve mevsime göre en iyi şekilde yetişecek ürünün çeşidi hakkında açıklamalar yapılacağı beyan edilmiştir. Sanayi eşyasının az ya da çok üretildiğine dair haberler, bu sanayi ürünlerinin fiyatları, iskeleler arasındaki mesafeler ile nakliye ücretleri ve tüccara gerekli olan ticaretle alakalı konuları içine alan bu gazete yayınlanmaya başlamıştır²².

Gazetede kara ve deniz ticaretine dair davalar ayrı başlıklar altında sınıflandırılmıştır²³. İlanlar başlığı altında da ithal edilen ürünler çeşitlerine

¹⁸ Bu mazbatada Gavril Efendi, Hayriye Şehbenderi Mehmet Emin, Mehmet Said, Mehmet Nuri ve iki Avrupa tüccarı vekili olmak üzere altı kişinin imzası bulunmaktadır. BOA., BEO., A.MKT. NZD, nr. 227/8 Leff. 4 (18 Ş. 1273/15 Nisan 1857).

¹⁹ BOA., BEO., A.MKT. NZD, nr. 227/8Leff. 3 (19 Ş. 1273/14 Nisan 1857).

²⁰ BOA., BEO., A.MKT. MHM, nr. 110/70 (4 N. 1273/28 Nisan 1857).

²¹ BOA., BEO., A.MKT. MHM, nr. 113/85 (15 Za. 1273/7 Temmuz 1857).

²² *Ceride-i Ticaret*, nr. 1, s. 1 (1 Ca. 1274/18 Aralık 1857).

²³ Örneğin, Giritli Mehmet Cemaleddin Efendi, İzmir ve çevresi tuz mültezimi Halil Efendi ile 150.000 kile tuz için mukavele imzalamış fakat verdiği sözde durmamıştır. Cemaleddin Efendi uğradığı zararı telafi için meclise başvurmuş, peşin olarak verdiği meblağ ile uğradığı zararın Bir yük 69.000 kuruş olduğunu iddia etmiştir. Dava, mecliste güvenilir birkaç tüccardan oluşan komisyona havale edilmiş ve konu hakkında tutulan rapor beyan edilmiştir. Fakat iki tarafın 5.000 kuruş karşılığında anlaşması üzerine dava kendiliğinden sonuçlanmıştır (*Ceride-i Ticaret*, nr. 1, s. 1 (1 Ca. 1274/18 Aralık 1857)). Bahriye davası için de şu örneği verebiliriz. Şirket-i Hayriye vapurlarından Amavutköy'e çalışmakta olan kaptan Kostantin'in idaresinde olan vapur, demir atmış bir şekilde duran bir İngiliz vapuruna çarpmıştır. Dava Liman Meclisine havale edilmiş tercüman ve tüccarın hazır bulunduğu görüşmelerde Şirket-i Hayriye

göre sıralanmıştır. Çeşidine göre ayrılan ürünlerin miktarı ve fiyatları belirtilmiştir²⁴. Ayrıca taşradan ve yabancı ülkelerden gelen gemilerin çeşidi, sayısı, tonilatosu, taşıdığı yük ve kaptanları hakkında bilgi verilmiştir²⁵.

Gazetenin birinci sayısının son sayfasında gazete ile ilgili bir açıklama göze çarpmaktadır. Gazetede yayınlanacak olan konuların önceden belirlenmesine rağmen bu duruma aykırı olarak ilk zamanlarda yayınlanan gazetede taşradan haberler yer almamıştır. Sadece İstanbul'da meydana gelen olaylar yazılmıştır. Taşraya dair konuların sonradan yazılacağı beyan edilmiştir. Bu gazetenin seneliği İstanbul için 150, taşra için posta masrafı ile birlikte 180 kuruş olacağı belirtilmiştir. İstanbul'da adamı var ise onun, yok ise ticaret meclisi bulunan bölgelerde şehbender vekili ve tüccar vekillerinin, ticaret meclisi de yok ise vali mutasarrıfı ve kaymakamlar tarafından isteyen kişilerin isimleri ve bölgeleri listelenerek gönderilecekti. Gazetenin bedelinin ise surre veya poliçe şeklinde gönderilmesi gerektiği belirtilmiştir²⁶.

1858 yılında Ceride-i Ticaret'te, zabtiye ile ilgili konulara da yer verildiği görülmektedir. Ticaret nazırı tarafından zabtiyeye gönderilen bir tezkirede yayınlanacak olan olayların 15 günde bir kere liste halinde gönderilmesi istenmiştir²⁷.

Sonuç

Ceride-i Ticaret'in yayın hayatına başlaması ile Osmanlı Devleti'nin ticari konulara değinen bir basın organı olmuş oldu. Gazetede ticari davalar geniş bir biçimde ele alınmış kara ve deniz olarak sınıflandırılmıştır. Bu bölümde davaların içeriği, takip edilen mevzuat, verilmesi gereken ceza ve

---

vapuru suçlu bulunarak 65 lira beş şilin tazminata mahkûm edilmişse de iki taraf 40 lirada anlaşmışlardır. *Ceride-i Ticaret*, nr. 1, s. 3 (1 Ca. 1274/18 Aralık 1857).

²⁴ Mesela Amerika kahvesinin 100 kıyyesinin 1.100 kuruş ile 1.120 kuruş arasında satıldığı, yemen kahvesinin 100 kıyyesinin ise 1.150 ile 1.200 kuruş arasında satıldığı görülmektedir (*Ceride-i Ticaret*, nr. 1, s. 3 (1 Ca. 1274/18 Aralık 1857)).

²⁵ Mesela 18 Teşrinsani 1857'den 3 Kanunvevel 1857 tarihine kadar İstanbul'a gelen gemilerin sayısı, taşıdığı yük ve tonilatosu hakkında bilgiler verilmiştir. Bunlardan birkaçını sıralayacak olursak: Kaptan Osman Bey'in idaresinde olan Eser-i Cedid isimli vapur, 15 yolcu, 187 asker ve çeşitli eşya ile İskenderiye'den hareket edip Beyrut, İzmir ve Çanakkale'ye uğradıktan sonra İstanbul'a ulaşmıştır. Yabancı devletlerden gelen gemilere örnek verecek olursak: Kaptan Dose'nin idaresindeki Loimidas isimli Fransız vapuru elli yolcu ve çeşitli eşyalar ile Atina İskelesinden hareket etmiş, Golos, Selanik, Çanakkale ve Gelibolu'ya uğradıktan sonra İstanbul'a ulaşmıştır. *Ceride-i Ticaret*, nr. 1, s. 3 (1 Ca. 1274/18 Aralık 1857).

²⁶ *Ceride-i Ticaret*, nr. 1, s. 4 (1 Ca. 1274/18 Aralık 1857).

²⁷ BOA., BEO., A.MKT. MHM, nr. 128/76 (6 Ş. 1274/22 Mart 1858).

sonuçlar açıklanarak halkın bilgi sahibi olması sağlanmıştır. Ayrıca ilanlar aşlığı altında ithal edilen ürünler çeşitlerine göre sıralanmıştır. Çeşidine göre ayrılan ürünlerin miktarı ve fiyatları belirtilmiştir. Böylece halk ve tüccar ilanlarda yer alan ithal ürün ve fiyatları hakkında bilgi sahibi olmuştur. Ayrıca taşradan ve yabancı ülkelerden İstanbul'a gelen gemilerin çeşidi, sayısı, tonilatosu, taşıdığı yük ve kaptanları hakkında bilgi verilmiştir.

Yaptığımız araştırmalarda Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde Ceride-i Ticaret'in birinci ve yedinci sayısına ulaşabildik. Gazetenin kaç sayı çıktığı hakkında bir bilgi edinemedik. Ticari basın konusunda daha sonra da denemeler olmuştur. 27 Nisan 1863 tarihinde Mecmua-i Nezaret-i Ticaret isminde bir gazete çıkarılması için izin verilmişse de gazetenin yayınlandığına dair bir malumata sahip değiliz. Bir diğer ticari gazete ise Takvim-i Ticaret olmuştur. İlk sayısı 3 Şubat 1866 tarihinde yayınlanan Takvim-i Ticaret Ceride-i Ticaret'e göre daha kapsamlı olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.)

a) Bâbiâlî Evrak Odası (BEO.)

Sadaret Mektûbî Kalemi, Mühimme (BEO., A. MKT. MHM)
Sadaret Mektubi Kalemi, Nezaret ve Devair (A. MKT. NZD.)

b) İradeler

İrade Meclisi Vala (İ.MVL)

Kaynak Eserler ve İncelemeler

Ahmet Lûtfi Efendi, *Vak'anüvîs Ahmet Lûtfi Efendi Tarihi*, (Osmanlıcadan aktaran; Yücel Demirel), C. III, İstanbul 1999
Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul 1996.
Çakır, Hamza, *Osmanlı'da Basın İktidar İlişkileri*, Ankara 2002.
Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.IV, İstanbul 1972.

- İnuğur, M. Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul 1982.
- İskit, Server, *Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, İstanbul 1943, s. XIV.
- Koloğlu, Orhan, *Osmanlı Basınının Doğuşu ve Blak Bey Ailesi*, İstanbul 1998.
- Koloğlu, Orhan, *Osmanlı’dan XXI. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul 2006.
- Koloğlu, Orhan, *Takvim-i Vekayi Türk Basınında 150 Yıl 1831-1981*, Ankara.
- Şapolyo, Enver Behnan, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, Ankara 1969.
- Topuz, Hıfzı, *Türk Basın Tarihi*, İstanbul 1973.
- Ubucini, M. A., *Türkiye 1850 (Tanzimat, Ulema, Basın)*, C. I, (çev. Cemal Karaağaçlı).
- Yazıcı, Nesimi, *Takvim-i Vekayi “Belgeler”*, Ankara 1983.
- Yazıcı, Nesimi, “Osmanlı Basınının Başlangıcı Üzerine Bazı Düşünceler” *Osmanlı Basın Yaşamı Sempozyumu*, Ankara 1999, s. 7-14.
- Yazıcı, Nesimi, “Tanzimat Dönemi Basını Konusunda Bir Değerlendirme”, *Tanzimat’ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, Ankara 1994, s. 55-84.

Gazeteler

Ceride-i Havadis
Ceride-i Ticaret
Takvim-i Vekayi